

ŽIBARTAS JACKŪNAS

Kultūros, filosofijos ir meno institutas

PATYRIMAS, PATIRTIS IR SUPRATIMAS

Experience and Understanding

SUMMARY

The article examines some issues concerning the relation between experience and understanding. Two semantic artefacts – experience (*patyrimas*) and generalized experience (*patirtis*) – are distinguished. The latter is equated with the so-called „anticipatory understanding“ – a notion largely widespread in phenomenological and hermeneutical literature. The function of the generalized experience is related to its ability to play the role of a semantic context within which the conceived phenomena are interpreted and understood. The article ends with some conclusions summarizing the main results of the analysis.

SANTRAUKA

Fenomenologijos ir hermeneutikos puoselėtojų darbuose didelė reikšmė teikiama vadinamajai „išankstinio supratimo“ idėjai. Šis supratimas dažniausiai traktuojamas kaip interpretacijos vyksmo, supratimo esminė sąlyga. Susidaro įspūdis, kad fenomenologijos, hermeneutikos atstovams supratimas yra, iš esmės, supratimas to, kas jau suprasta, pažinimas to, kas jau pažinta. Pritariant tokiai nuostatai savaime kyla klausimas, kam reikalingas supratimas ar pažinimas, kuris tarsi tik atkartoja tai, kas jau suprasta, pažinta. Ar tokiu atveju neatsiduriama ydingame rate? Norint rasti racionalų atsaką į šį, iš pirmo žvilgsnio, gluminantį klausimą, reikia pateikti aiškią „išankstinio supratimo struktūrų“ interpretaciją, parodyti, kaip jos atsiranda ir reiškiasi tikrovės esinių interpretacijos, supratimo vyksme.

„IŠANKSTINIS SUPRATIMAS“

Teiginį, kad konkretų tikrovės esinių supratimą vienaip ar kitaip saisto asmens turimas išankstinis supratimas, žinėjimas, nuomonės, prielaidos ir pan., galima aptikti bene kiekvieno tyrinėtojo, kurio nuopelnais fenomenologinės,

RAKTAŽODŽIAI: išankstinis supratimas, patyrimas, patirtis, interpretacija, supratimas.

KEY WORDS: anticipatory understanding, experience, generalized experience, interpretation, understanding.

hermeneutinės minties plėtotei neabejojama, darbuose. Antai Hansas-Georgas Gadameris pabrėžia, kad „...kiekvienas supratimas yra neišvengiamai susijęs su kokia nors išankstine nuomone (*prejudice*) ar „išankstine prasme“ (*foremeaning*)¹, kad „...patyrimas visada esti *Erkenntnis von Erkannten* – pažinimas kažko, kas jau pažinta“.² Friedricho Schleiermache-rio, vieno iš hermeneutikos pradininkų, nuomone, „kiekvienas tam tikro diskurso supratimas kažkaip remiasi ankstesniu supratimu...“.³ Fenomenologiją pagrindęs Edmundas Husserlis teigia, jog „matymas, suvokimas yra, iš esmės, kažko turėjimas (*Selbsthaben*) ir tuo pat metu turėjimas kažko iš anksto (*Vorhaben*), manymas (supratimas) kažko iš anksto (*Vor-meinen*)“.⁴ Laikydamasis požiūrio, kad „interpretacija yra egzistenciškai pagrįsta supratimu“, Martinas Heideggeris *Būtyje ir laike* tvirtina, jog „kai kažkas interpretuojama kaip kažkas, interpretacija iš esmės grindžiama išankstiniu sumanymu (*Vorhabe*), išankstiniu numatymu (*Vorsicht*) ir išankstiniu suvokimu (*Vorgriff*)“.⁵ Jo įsitikinimu, „bet kokią supratimą skatinanti interpretacija turi jau remtis supratimu to, kas interpretuojama“.⁶ Jurgenas Habermas pabrėžia, kad „hermeneutinis supratimas negali priėti prie dalyko laisvai – be kokios nors išankstinės nuomonės (*prejudice*); ją neišvengiamai suponuoja kontekstas, kurio terpėje suprantantis subjektas įgijo savo interpretacines schemas“.⁷ Aptariamam reiškiniui įvardyti autorius pasitelkia ir kitus terminus: „išankstinis suvokimas“ (*pre-conceptions*) arba „išankstinis supрати-

mas“ (*pre-understanding*). Apie „pamatinės išankstinio supratimo struktūras“ kalba ir Paulis Ricoeuras.⁸ Jo nuomone, „...hermeneutika prasideda išankstiniu supratimu to, ką ji interpretuodama stengiasi suprasti“.⁹ Kitaip tariant, „norint suprasti reikia „suprasti iš anksto“ („foreunderstand“), remtis tam tikra pozicija, *numatymu* (*anticipation*) bei *kontekstualizacija*“.¹⁰ Supratimo, interpretacijos vyksmo atsirėmimas į išankstinį supratimą neretai apibūdinamas kaip „hermeneutinis ratas“.¹¹

Detaliau aptariant išankstinio supratimo raišką interpretacijos eigoje linkstama jį tapatinti su semantinėmis, intencionaliomis interpretuojančio asmens struktūromis ar „pamatinu“ jo patyrimu. Pasak Heideggerio, „asmens *hic et nunc* išgyvenamas ... faktinis gyvenimo patyrimas taip pat sužadina pamatinį Aš patyrimą (*basic experience*), kuris iš jo ky-la, jame pasilieka ir grįžta į faktinį patyrimą“.¹² E. Betti kalba apie „...jau mums slypinčią vaizdinių ir sąvokų struktūrą“¹³, į kurią įsiterpia viskas, ką patiria mūsų sąmonė. Husserlis pastebi, kad „...esminė *ego* ypatybė yra tai, kad jis turi intencionalumo sistemas, kurias, kaip „pastovias potencialybes“, gali atskleisti.“¹⁴ J. Lye aiškina, kad pasaulį galime pažinti tik pasitelkę išankstinį supratimą (*fore-understanding*), kuris interpretacijos eigoje gali būti nuolat tikslinamas, peržiūrimas, keičiamas nauju „projektu“. „Šis nuolatinis naujų projekcijų kūrimo procesas, – teigia autorius, – yra supratimo ir interpretacijos vyksmas“.¹⁵

Nesileidžiant į išsamesnį fenomenologų, hermeneutikų požiūrių į išanksti-

nį supratimą svarstymą, dera pabrėžti, kad tiek pati išankstinio supratimo idėja, tiek tyrinėtojų pateikiami kai kurių jo savybių ir vaidmens interpretacijos vyksme apibūdinimai yra gana prasmingi. Tačiau jo esmė, ypatybės ir funkcijos interpretacijos supratimo procese gali tapti, mūsų galva, kur kas akivaizdesnės išankstinį supratimą suvokiant kiek kitaip – kaip specifinį semantinį

darinį ar artefaktą – patirtį. Ši išankstinio supratimo samprata teorinėje fenomenologijos bei hermeneutikos mintyje nėra pakankamai išplėtotą. Kita prasme išankstinis supratimas gali būti siejamas su situacinio konteksto saistomomis išankstinėmis semantinėmis suvokimo ar veiksmo nuostatomis, savotiškais interpretaciniais „čiuptuvais“, kurie reiškiasi asmeniui suvokiant aplinką.

PATYRIMAS IR PATIRTIS

Patirties, kaip specifinės filosofinės sąvokos, prasmė gali būti skleidžiama patirtį gretinant su patyrimu ir kitais interpretacijai ir supratimui būdingais veiksniais.

Patirtis ir patyrimas. Pirmiausia pažymėtinas skirtumas tarp patirties ir patyrimo – šis skirtumas dažnai nesulaukia deramo tyrinėtojų, nagrinėjančių interpretacijos, supratimo vyksmą, dėmesio. Patyrimas – konkretaus interpretacijos vyksmo išdava, t.y. konkreti prasmė, perteikianti „čia ir dabar“ suvokiamą reiškinių, jo savybes, ryšius, sąlygojama konkrečių interpretacijos kontekstą apibrėžiančių veiksmų ir aplinkybių. Patirtis – taip pat semantinis darinys, prasmių sistema, fiksuojanti asmeniui reikšmingas žinias, gebėjimus, įgūdžius, vertybes. Semantinę patirties turinį sudarančiose prasmėse kaupiama informacija apie bendruosius, t.y. žmogaus empirinėje raiškoje (interpretacijoje, supratime, veikloje) nuolat pasikartojančius reiškinius, jų savybes, ryšius, dėsninumus. Patirtis *sensu stricto* yra, pasak A. Woosley, bendrybės sritis.¹⁶

Patyrimas – patirties šaltinis. Patirtis klostosi kaip patyrimo apibendrinimo, jo abstrahuoto suvokimo išdava. Patyrimui perėjus abstrahavimo „sietą“, lieka tai, kas suvokiamuose reiškiniuose (daiktuose, savybėse, procesuose, įvykiuose, veiksmuose ir pan.) juos interpretuojančiam asmeniui, tam tikrai bendruomenei yra svarbiausia, kas tolydžio kartojasi konkrečiais empirinio suvokimo ar veiklos atvejais, – lieka patirtis. Patyrimo pobūdis ir kitimas lemia patirties pobūdį bei kaitą ir atvirkščiai. Todėl apie patirtį galima kalbėti tiek kaip apie santykinai pastovų, tapatų dalyką, tiek kaip ir apie nuolat kintantį, istorinį darinį, vyksmą.

Patirtis ir intencija. Fenomenologijos teiginys, kad sąmonė yra intencionali, t.y. nukreipta į suvokiamą dalyką, objektą, nepalieka abejonių, kad toks pat intencionalus yra ir patyrimas, tiksliau, konkretūs patyrimo vyksmai, per kuriuos reiškiasi asmens sąmonė. Apie patyrimo intencionalumą galima kalbėti ne tik kaip apie interpretuojančio individo sąmonės nukreiptumą į suvokiamą ob-

jektą, bet ir kaip apie semantinį patyrimo turinį arba intenciją, kurią sudaro interpretuojamą objektą, jo savybes, ryšius atspindinti informacija. Tokiu pat intencionaliū abiem aptartom prasmėm laikytinas ir patyrimo subjektas.

Patirties ir intencionalumo ryšys yra kiek kitoks. Patirtis nėra intencionali kaip realiai besireiškiantis interpretuojančio asmens sąmonės nukreiptumas į empiriškai suvokiamą objektą, bet ji yra intencionali tiek, kiek semantiniame jos turinyje arba intencijoje yra fiksuota tam tikras vienokio ar kitokio esinio savybes, ryšius, dėsningumus perteikianti informacija. Griežtai kalbant, „gryna“, t.y. interpretacijos vyksme nesireiškianti, patirtis, realiai nesireiškia kaip intencionali nei pastarąją prasme – iš tikrųjų apie patirties semantinio turinio, intencijos raišką galima kalbėti tik patyrimo kontekste. „Grynos“ patirties intencija laikytina potencialia, virtualia.

Patirtis ir prasmė. Tiek patyrimas, tiek patirtis, kaip interpretacijos eigoje besireiškiančios intencinės struktūros, yra semantiniai dariniai, prasmės, kurių turinį sudaro suvokiamus esinius, jų savybes, ryšius, veiksmus, procesus atspindinti informacija. Sąmonės intencionalumas, pati intencijos kaip prasmės prigimtis suponuoja semantinio santykio raišką interpretacijos vyksme ir jo padarynyje – patyrimo. Semantinis požiūris, sutelkiantis dėmesį į „...prasminius (semantical) ryšius tarp reprezentacijos ir pasaulio“¹⁷, leidžia išvėlgti semantinius skirtumus tarp patyrimą ir patirtį sudarančių prasmų. Patyrimo semantinį turinį sudaranti informacija perteikia kon-

krečiame, *hic et nunc* vykstančiame, interpretacijos vyksme atsispindinčias tiek individualias, nepakartojamas, tik šiame interpretacijos vyksme atsiskleidžiančias suvokiamų reiškinių savybes, ryšius, tiek ir bendrus, konkrečiuose interpretacijos vyksmuose besireiškiančius jų bruožus, ypatybes. Būtent pastarąsias savybes, ryšius atspindinti informacija „nusėda“ patirtyje ir gali būti analitiškai apčiuopiama semantiniame patyrimo turinyje.

Esama ir nemaža kitų ypatybių, kuriomis semantinis patyrimo turinys skiriasi nuo patirties turinio.

Patirtis ir fenomenas. Pasaulis atiskleidžia jį interpretuojančiam asmeniui patyrimo kaip reiškinys, fenomenas. Anot Algio Mickūno, „...pasaulis – ne daiktas, bet fenomenas“. „Sąmonė, – teigia filosofas, – irgi fenomenas. Ji nėra daiktas.“¹⁸ Fenomenologija čia neišvėlgti jokių išimčių – suvokiami pasaulio esiniai atsiveria interpretuojančiam subjektui tik, ir vien tik, reiškinų pavidalu. Jacques Derrida teigia, kad „bet koks patyrimas yra prasmės (Sinn) patyrimas. Viskas, kas pasirodo sąmonei, viskas, kas apskritai sąmonei yra, yra *prasmė*. Prasmė – tai fenomeno fenomeniškumas.“¹⁹ Mano nuomone, šis Derrida teiginys tikslintinas pabrėžiant, kad tik *patyrimo* turinį sudaranti prasmė perteikia „fenomeno fenomeniškumą“, t.y. šalia konkrečių interpretacijų atvejais pasikartojančių jo bruožų patyrimo atsiveria ir daugelis nesikartojančių, tik šiame interpretacijos vyksme besireiškiančių jo bruožų, nulemtų ir konkrečių, nesikartojančių, tik šiam interpretacijos vyks-

mui būdingų kontekstinių aplinkybių. Būtent, tik šių konkrečių, nepakartojamų, individualių esinio savybių raiškos dėka interpretuojamas objektas atsiveria asmeniui kaip reiškinys visu savo fenomenišku spalvingumu. Todėl patyrimo turinį sudaranti prasmė yra konkreti, fenomeniška, perteikianti, su bendromis, ir tik šiame interpretacijos vyksme besireiškiančias individualias, nepakartojamas suvokiamų esinių ypatybes, ryšius.

Patirties santykis su fenomenišku yra kitoks. Patirtis nepajėgia perteikti suvokiamų esinių fenomeniškumo, neatspindi jų kaip reiškinų. Jei ji tai darytų, taptų patyrimo dublere, nustotų galios atlikti specifinę savo funkciją. Patirties prasmės yra defenomenalizuotos, nepasižymi patyrimui būdingu konkretumu, neperteikia interpretuojamų esinių individualių, nepakartojamų bruožų. Patirties semantiniame turinyje fiksuojama informacija atspindi tuos interpretuojamų esinių bruožus, savybes, ryšius, kurie paprastai siejami su jų esme, tipu, noemine prasme.²⁰

Patirtis ir interpretacijos kontekstas. Suvokiamų esinių interpretacija skleidžiasi konkrečiomis vietos ir laiko aplinkybėmis, kaip konkretaus subjekto, turinčio savitą patirtį, konkrečius, dažnai situacijos diktuojamus, tikslus, veiksmas. Interpretacijos procesą saistantys konkretūs veiksniai, kurių visumą galima laikyti interpretacijos vyksmą sąlygojančiu kontekstu, didele dalimi lemia interpretacijos išdavą – patyrimą, jo semantinį turinį, prasmę. Todėl patyrimo turinį perteikiančios prasmės yra kontekstiškos, atitinkančios ir konkrečias, kitais

interpretacijos atvejais nesikartojančias, aplinkybes, konkretų interpretacijos vyksmą saistančius veiksnius.

Patirtis šiuo požiūriu skiriasi nuo patyrimo. Patirtyje esančios prasmės yra dekontekstualizuotos, neatspindi konkrečių kontekstinių vieno ar kito interpretacijos vyksmo aplinkybių. Kaip tik todėl patirties segmentai gali būti panaudoti labai įvairiomis kontekstinėmis aplinkybėmis vykstančių interpretacijų metu.

Apibendrinant išdėstytas pastabas apie patyrimą ir patirtį, galima teigti, kad patyrimo besireiškiančios prasmės yra konkrečios, partikuliarios, fenomeniškos, kontekstiškos, o patirtinės prasmės yra apibendrintos, abstrahuotos, dekontekstualizuotos bei defenomenalizuotos.

Asmens patirtis ir savastis. Asmens patirtis atspindi jo, kaip semantinio subjekto, individualią prigimtį, savastį, kuri, nors ir kinta, konkrečiu laikotarpiu išlieka daugmaž tapati, santykinai pastovi. Asmens patirtyje glūdinčios žinios, gebėjimai, vertybės jo yra laikomos racionaliomis, savomis, įsisavintomis, suprantamomis, patikimomis, pasitvirtinusiomis, artimomis, atveriančiomis galimybę protingai ir efektyviai veikti. Patirties sandų, įtrauktų į interpretacijos vyksmą, dėka interpretuojami reiškiniai atsiveria asmeniui taip pat kaip suprantami, įsisavinti, tam tikra prasme „savi“. Pasak Heideggerio, interpretacijos metu yra „...įsisavinama tai, kas suprasta.“²¹ „Kai kas nors „supranta“ kitą, – teigia Lye, – jis asimiliuoja tai, kas pasakyta taip, kad tai tampa sava, gyvuoja asmens kontekstuose ir

simboliuose.²² Huserlis pastebi, kad patyrimui būdingas „...patyrimo lauko betarpiškas pasidalijimas į jo savasties sferą – sykiu su jo pasaulio patyrimo rišliu sluoksniu, kuriame *ištrinta* bet kokia sveltomybė – ir sveltomybės sferą.“²³ Šis savasties laukas yra semantiniame patyrimo turinyje besireiškianti asmens patirtis. Su „sveltomybės sfera“ sietina ta patyrimo turinyje fiksuojama informacija, kuri perteikia individualius, nepakartojamus, tik šiame interpretacijos vyksme besireiškiančius suvokiamų esinių bruožus, ypatybes, ryšius, atspindi tik šiam interpretacijos atvejui būdingas kontekstines aplinkybes. Jeigu asmenį pasiekianti informacija apie suvokiamą esinį būtų nesujusi su fenomeniška jo raiška, kurioje atsiveria ne tik bendrosios, atsikartojančios, bet ir partikuliaros, atsitiktinės, nesikartojančios esinio ypatybės, interpretacijos vyksmas prarastų prasmę, jo pasprasčiausiai nereikėtų.

Patirtis ir (re)prezentacija. Patyrimas – vienintelė semantinė terpė, kurioje pasaulis atsiveria asmeniui kaip suprantamų ar nesuprantamų reiškinių pasaulis. Patyrimo suvokiami esiniai atsiskleidžia juos interpretuojančiam žmogui kaip čia ir dabar realiai (išskyrus iliuzijos, haliucinacijos atvejus) besireiškiantys feno-

menai. Intencinės prigimties dėka patyrimas *prezentuoja* suvokiamus esinius mažiausiai dvejopa prasme: a) kaip iš tikrųjų, *realiai* esančius ir besireiškiančius objektus (egzistencinė prezentacijos prasmė) bei b) kaip *dabar* besireiškiančius esinius (laiko prasmė). Patyrimo prezentuotų esinių prasmė (bet ne patys esiniai), fiksuota atmintyje ar ženklų sistemose (tekstuose), gali būti iš naujo prezentuota arba *reprezentuota* tiek, kiek čia ir dabar vykstančios interpretacijos eigoje susiklosčiusią prasmę sudarantys semantiniai elementai sutampa (yra bendri, panašūs) su reprezentuojamos prasmės sandais. Svarbu tik nepamiršti tos aplinkybės, jog reprezentuojama prasmė interpretacijos metu nėra atkartojama, atkurama, reprodukuojama, nes, kaip pabrėžia Gadameris, „išgyventi patyrimą reiškia išgyventi naują patyrimą.“²⁴

Kitaip nei patyrimas, patirtis pati savaime, t.y. suvokta atsietai nuo savo raiškos patyrimo turinyje, nėra apdovanojama galia reprezentuoti esinį kaip reiškinį, fenomeną. Manytina, kad patirtis dalyvauja esinių reprezentacijos vyksme tiek, kiek ji reiškiasi semantiniame patyrimo turinyje ir padeda suprasti, identifikuoti patiriamus esinius.

PATIRTIS IR SUPRATIMAS

Semantinė patirties funkcija. Patirtis formuojasi, kaip minėta, interpretacijos procese abstrahuojant, apibendrinant patyrimo turinyje besireiškiančias prasmes. Pagrindinė patirties funkcija – bū-

ti semantiniu kontekstu ar terpe, kurioje įprasminama interpretuojamus esinius, jų savybes, ryšius atspindinti (neinterpretuota) informacija. Patirtis – esminis patiriamų esinių supratimo veik-

nys. Esinys tampa suprstas tiek, kiek jį atspindinti informacija interpretuojančio subjekto yra suvokiama kaip atitinkanti interpretacijos metu aktualizuoto jo patirties segmento semantinių turinių, prasmės. Supratimas „įsikūnija“ semantiniėje interpretacijos išdavoje – patyrimė. Interpretacijos vyksmas, kuris reiškiasi kaip interpretuojamą esinį atspindinčios informacijos ir aktualizuoto patirties sando sąveika, paprastai liaujasi, kai suvokiamas esinys esti suprantamas arba kai įsitikinama, kad jis negali būti suprstas turimos patirties pagrindu. Nesupratimas dažnai tampa dingstimi, skatinančia asmenį peržiūrėti – tikslinti, koreguoti, papildyti – savo patirtį.

Patirtis ir tapatybė. Semantiniame patirties turinyje fiksuojami bendrieji, interpretacijų metu pasikartojantys, pastovūs interpretuojamų esinių bruožai, dėsniumai, santykiai, validžiais laikomi prasminiai ryšiai, interpretacinės schemas, apibendrintą asmens vertybinių santykių su esiniu išreiškiančios prasmės ir t.t. Kaip tik todėl fenomenišškai atsiveriančius esinius juos interpretuojantis asmuo supranta ir identifikuoja kaip tapačius, t.y. priklausančius tai pačiai objektų klasei, tam pačiam reiškinių tipui. Turint tai galvoje galima, matyt, daug neperdedant tvirtinti, jog patirtis yra veiksnys, laiduojantis suvokiamų esinių tapatybės sampratą. Semantinis šios tapatybės turinys paprastai siejamas su epistemologiškai suvokiama reiškinių esme, tipu, sąvoka, bendrąja prasme ir pan. Pasak Michaelio Dummeto, interpretacijos metu „...individualus aktas eksploatuoja bendrąją prasmę.“²⁵ Umber-

to Eco nuomone, patirties ir kalbos žodžių reikšmę perteikiančiose prasmėse esanti informacija atspindi tokias suvokiamų reiškinių ypatybes, ryšius, kurių visuma įgalina jį suprasti kaip tam tikrą tipą. Jis pagrįstai pastebi, jog mes atpažįstame individualius, fenomenišškai konkrečius reiškinius todėl, kad „...susiejame juos su tipu, o tipus gebame susikurti todėl, kad patiriame individus.“²⁶ Patirties turinyje atspindinčių bendrųjų, pastovių suvokiamo reiškinių savybių, ryšių atžvilgiu atskirų jo interpretacijų metu patyrimo turinyje atsiskleidžiančios individualios, nesikartojančios, kontekstiškos jo raiškos ypatybės skatina interpretuojamą esinį suvokti kaip kintantį, nepastovų, atsitiktinių savybių apniktą, „kitokį“, „kitą“, skirtingą, netapatą sau dalyką. Atsižvelgiant į nevienodą patirties ir patyrimo santykį su suvokiamų esinių tapatybės supratimu, galima, matyt, daryti hipotetinę prielaidą, jog vienpusiškas dėmesys esinių tapatybės suvokimą lemiančiai patirčiai skatina požiūrį į pasaulį kaip susidedantį iš daugmaž pastovių objektų ar daiktų, o vienpusiškas dėmesys reiškinių individualumą, nepakartojamumą atskleidžiantiems patyrimo turinio sandams tampa veiksmu, verčiančiu galvoti apie pasaulį kaip apie fenomenų, procesų, įvykių raiškos erdvę.

Patirties konkretizacija patyrimė. Patirtis sietina su tapatybe ne tik tuo atžvilgiu, kad ji reiškiasi kaip veiksnys, atveriantis galimybę patiriamus esinius suvokti kaip tapačius, identifikuoti juos kaip tam tikros klasės ar tipo objektus, bet ir tuo atžvilgiu, kad ji pati reiškiasi

individualiomis, nepakartojamomis semantinėmis ypatybėmis pasižyminčiame patyrimo turinyje kaip santykinai pastovus, tapatus, atsikartojantis prasminis sandas. Turėdamas galvoje pastarąją aplinkybę T. May teigia, kad prasmėje turi būti tai, kas yra nuolat pernešama iš vieno konteksto į kitą, kas kartojasi įvairiuose supratimo kontekstuose.²⁷ Santykinis semantinio patirties turinio tapatumas yra neatsiejamas nuo patirties subjekto tapatumo – tai dvi, iš esmės vieno ir to paties dalyko pusės.

Patirties sąsaja su patyrimu, jos raiška konkrečiame patyrimo turinyje dažniausiai apibūdinama terminais „difuzija“, „panardinimas“, „bendrojo tipo egzemplifikacija“²⁸, „esmę perteikiančios bendrybės konkretizacija“, „asimiliacija“ ir kitais. Aptariant patirties ir patyrimo sąveiką, svarbu turėti galvoje tai, kad patirtis nėra mechaniškai „paimama“ iš virtualios patirties sferos ir, nieko nepakeitus, „įterpiama“ į semantinį patyrimo turinį. Jei ši sąveika taip vyktų iš tikrųjų, patirties semantinis turinys turėtų visiškai nesikeisti, išlikti toks pat. Tačiau taip

nėra, nes sąveikos procesas yra ne mechaniško patirties įterpimo, reprodukovimo, o interpretacijos vyksmas. Konkrečiomis kontekstinėmis aplinkybėmis vykstanti suvokiamą esinį atspindinčios informacijos interpretacija dažnai tampa veiksmu, skatinančiu asmens patirties kaitą. Interpretacija skleidžiasi kaip prieštarų neišvengiantis analizės bei sintezės procesais besiremiantis vyksmas, kurio išdavos esti gana įvairios: a) palyginti sklandi patirties prasminių segmentų asimiliacija semantiniame patyrimo turinyje; b) asmens patirtyje fiksuotų prasmų, interpretacinių schemų, semantinių struktūrų tikslinimas, koregavimas; c) prasminių interpretacijos schemų, semantinių ryšių, patirties subjekto iki tol laikytų semantiškai validžiais, dalinis ar visiškas atmetimas ir naujų kūrimas ir t.t. Kiekvieno interpretacijos vyksmo metu susiklostančio patyrimo turinyje patirtis – tiksliau, aktualizuoti jos segmentai, – įgyja konkrečią semantinę išraišką, nulemtą interpretuojamo esinio fenomeniškos raiškos ypatybių bei kontekstinių interpretacijos veiksmų.

IŠVADOS

1. Fenomenologijos, hermeneutikos kūrėjų darbuose plėtotų „išankstinio supratimo“ idėjų esmė gali būti išsamiau atskleidžiama suvokiant jį kaip savitą semantinį darinį – patirtį.
2. Semantiniame *patirties* turinyje fiksuojamos apibendrintos, departikuliarizuotos, dekontekstualizuotos bei defenomenalizautos prasmės. Šiuo atžvilgiu patirtis skiriasi nuo *patyri-*
3. Pagrindinė patirties funkcija – būti semantiniu kontekstu, terpe, kurioje įprasminama suvokiamus reiškinius atspindinti informacija (neinterpretuota). Šio įprasminimo (interpretacijos) eigoje suvokiami esiniai atsiskleidžia juos interpretuojančiam asme-

niui kaip prasmingi – suprantami arba nesuprantami. Supratimo išdavos

fiksuojamose semantiniuose patyrimo turiniuose sudarančiuose prasmėse.

Literatūra ir nuorodos

- 1 Hans-Georg Gadamer. *Truth and Method*. – New York: Sheed and Ward Ltd, 1975, p. 239.
- 2 Hans Georg Gadamer. Reflections on My Philosophical Journey. // *The Philosophy of Hans-Georg Gadamer*. Ed. by L. E. Hahn. – Carbondale: Open Court Publishing Co., 1997, p. 29.
- 3 Friedrich Schleiermacher. The Aphorisms on Hermeneutics from 1805 and 1809/10. // *The Hermeneutic Tradition: From Ast to Ricoeur*. Ed. by G. L. Ormiston, A. Schrift. – New York: State University of New York Press, 1990, p. 77.
- 4 Edmund Husserl. *The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology*. – Evanston: Northwestern University Press, 1970, p. 51.
- 5 Martin Heidegger. *Being and Time*. – Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 1999, p. 191.
- 6 Martin Heidegger. Being and Time (sections 31–34). // *The Hermeneutic Tradition: From Ast to Ricoeur*. Ed. by G. L. Ormiston, A. Schrift. – New York: State University of New York Press, 1990, p. 125.
- 7 Jürgen Habermas. The Hermeneutic Claim to Universality. // *The Hermeneutic Tradition: From Ast to Ricoeur*. Ed. by G. L. Ormiston, A. Schrift. – New York: State University of New York Press, 1990, p. 247.
- 8 Paul Ricoeur. Hermeneutics and the Critique of Ideology. // *The Hermeneutic Tradition: From Ast to Ricoeur*. Ed. by G. L. Ormiston, A. Schrift. – New York: State University of New York Press, 1990, p. 322.
- 9 Paul Ricoeur. *Egzistencija ir hermeneutika. Interpretacijų konfliktas*. – Vilnius: Baltos lankos, 2001, p. 48.
- 10 J. Lye. Some Principles of Phenomenological Hermeneutics. <http://www.brocku.ca/english/courses/4F70/ph.html>
- 11 Paul Ricoeur. *Egzistencija ir hermeneutika. Interpretacijų konfliktas*. – Vilnius: Baltos lankos, 2001, p. 48.
- 12 Martin Heidegger. *Pathmarks*. Ed. by W. McNeill. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999, p. 28.
- 13 E. Betti. Hermeneutics as the General Methodology of *Geisteswissenschaften*. // *The Hermeneutic Tradition: From Ast to Ricoeur*. Ed. by G. L. Ormiston, A. Schrift. – New York: State University of New York Press, 1990, p. 168.
- 14 Edmund Husserl. *Karteziškosios meditacijos*. – Vilnius: Aidai, 2005, p. 81–82.
- 15 J. Lye. Some Principles of Phenomenological Hermeneutics. <http://www.brocku.ca/english/courses/4F70/ph.html>
- 16 A. D. Woozley. Universals. // *The Encyclopedia of Philosophy*. Vol. 8. Ed. by P. Edwards. – New York: Simon and Shuster Macmillan, 1996, p. 194.
- 17 T. Burge. Predication and Truth. // *The Journal of Philosophy*. Vol. CIV, 2007, Nr. 11, p. 584.
- 18 *Visa aprėpianti dabartis. Algį Mickūną kalbina Arūnas Sverdiolas*. – Vilnius: Baltos lankos, 2004, p. 158.
- 19 Jacques Derrida. *Positions*. – Paris: Minuit, 1972, p. 42.
- 20 Edmund Husserl. *Ideas. General Introduction to Pure Phenomenology*. – New York, London: Collier, Macmillan Publishers, 1975, p. 245, 246; Umberto Eco. *Kant and the Platypus*. – London: Vintage, 2000, p. 285.
- 21 Martin Heidegger. *Being and Time*. – Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 1999, p. 203.
- 22 J. Lye, op. cit.
- 23 Edmund Husserl. *Karteziškosios meditacijos*. – Vilnius: Aidai, 2005, p. 124.
- 24 Hans-Georg Gadamer. Reflections on My Philosophical Journey. // *The Philosophy of Hans-Georg Gadamer*. Ed. by L. E. Hahn. – Carbondale: Open Court Publishing Co., 1997, p. 235.
- 25 Michael Dummett. *Origins of Analytical Philosophy*. – Cambridge: Harvard University Press, 1996, p. 67.
- 26 Umberto Eco. *Kant and the Platypus*. – London: Vintage, 2000, p. 181.
- 27 T. May. *Reconsidering Difference*. – University Park: The Pennsylvania State University Press, 1997, p. 98.
- 28 Jarkko Hintikka. The Phenomenological Dimension. // *The Cambridge Companion to Husserl*. Ed. by B. Smith, D. W. Smith. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999, p. 101.